

“Ik vind het in mijn taak heel belangrijk om de schoonheid van de diversiteit te omarmen.”

Saskia Van den Kieboom is na haar opdrachten binnen IJD Antwerpen en later als parochie-assistent in Antwerpen-Noord momenteel aan de slag als het aanspreekpunt ‘Homoseksualiteit en geloof’ en verantwoordelijke gezinspastoraal van het bisdom Antwerpen. Wij spraken met haar over deze boeiende combinatie.

Saskia, je bent sinds ongeveer een jaar het aanspreekpunt ‘Homoseksualiteit en geloof’ voor het bisdom Antwerpen. Hoe heb je deze opdracht ervaren? Wat heb je mogen meemaken?

Het is voor mij, maar ook voor de aanspreekpunten van de andere bisdommen, zoeken hoe we onze taak gestalte geven. Het is voor iedereen nieuw, en ieder bisdom legt zijn eigen accenten. Daarnaast ontmoeten we elkaar eens per maand om uit te wisselen en hebben we veel steun aan onze coördinator Willy Bombeek. Het eerste jaar heb ik me vooral bezig gehouden met individuele gesprekken met mensen die allerhande vragen bij het thema LGBTI+ hebben. Soms kwamen de vragen van ouders. ‘Help, mijn kind is homo en ik ben gelovig, wat moet ik hiermee?’ Of ‘Hoe kan het dat de kerk homoseksualiteit nu plots goedkeurt, het is toch een zonde?’ Ook kreeg ik al snel contact met mensen van allerhande holebi-organisaties die wel iets in een samenwerking zien, zoals bijvoorbeeld de werkgroep ‘Trotse Ouders’. Maar ik heb ook verdrietige verhalen gehoord. Over het niet geaccepteerd worden, verstoten worden uit de gemeenschap of het niet uit de kast durven komen ten aanzien van naaste familieleden uit angst voor afwijzing. De afgelopen maanden kreeg ik veel vragen vanuit het onderwijs. Godsdienstleerkrachten vragen hoe ze met het thema LGBTI+ om kunnen gaan in de godsdienstles. Zeker in de stedelijke gebieden waar vooral een gemengde culturele en religieuze klassenpopulatie te vinden is, roept het thema controversie en polarisatie op. Een alomvattend antwoord is er echter niet, het is steeds een zoeken. Het meest vreugdevolle zijn uiteraard de koppels op weg naar een zegenliturgie, koppels die hun relatie willen bevestigen en vieren in een kerkelijke viering. Ook nieuw: op 12 augustus om 11u zal er een oecumenische viering zijn in de Sint-Norbertuskerk te Antwerpen ter ere van de Pride. In Brussel gebeurt dit al langer, nu proberen we het ook eens in Antwerpen. Met hulp van IJD en enkele LGBTI-jongeren zal het een mooie serene maar vreugdevolle viering worden!

In de reeks ‘Doordenkers’ van Knack heb je een interview gegeven waarin je het opneemt voor de mensen in moeilijke financieel-sociale situaties. Je vraagt je af of hard werken wel degelijk wordt beloond. Wat is jouw drijfveer om deze mensen in de periferie op te zoeken?

Ik wil altijd de andere kant van het verhaal horen en zien. Iedereen toont vaak zijn mooiste kant, zeker op sociale media. Ik doe dat zelf ook, maar soms schuilt er een veel interessantere kant achter. Ook op toeristische plekken zie je vaak de mooiste kant, maar

tijdens de vele reizen door Europa, Azië en Amerika ontdekte ik dat juist in de periferie het leven te vinden is. En ook in onszelf: het ware leven wat mooi en goed is, is niet te vangen in de perfecte profielfoto maar bevindt zich dikwijls in de zone die we niet met iedereen willen delen. Door actief de periferie op te zoeken begeef ik me bewust van een ‘zo hoort het’, naar een ‘zo gaat het’. En dat is wat er bij vele mensen speelt: de ideale wereld tegenover het echte leven. Dat geldt voor de mensen die ik tegenkom in Antwerpen Noord, veelal mensen in armoede, maar evengoed voor mensen uit de LGBTI+ gemeenschap.

In de Transparant van juli 2021 heb je een lans gebroken door te spreken over de brede communio waarin zowel mannen en vrouwen een gelijke roeping hebben. Hoe kan jij deze tot uiting brengen binnen jouw werk?

Allereerst, het doet me soms echt pijn hoor, de heersende ongelijkheid van mannen en vrouwen in de kerk. Ik zie dat er veel moeite wordt gedaan om de ongelijkheid kleiner te maken, maar zolang een vrouw geen evangelie mag lezen en niet mag preken is de ongelijkheid wat mij betreft te groot. Moet een vrouw daarvoor priester gewijd worden? Niet perse, maar diaken, dat zou toch echt wel kunnen! Daarnaast probeer ik me vooral te focussen op mijn dagelijkse taak en af en toe met de nodige humor, maar ook met goede argumenten de discussie gaande te houden.

In Fratelli Tutti spreekt paus Franciscus over de hoop: hoop kan verder kijken dan persoonlijk gemak, de kleine zekerheden en compensaties die onze horizon beperken. Hij roept ons daarbij op om verdere stappen te zetten op de paden van de hoop. Welke tips heb jij voor ons om verder te gaan op het pad van de hoop?

Door altijd iedere persoon te vieren! Dat vind ik heel belangrijk. Soms zijn we teleurgesteld omwille van het aantal deelnemers in vieringen en andere activiteiten en vergeten we blij te zijn om de mensen die er wel zijn. Daarnaast vind ik het in mijn taak heel belangrijk om de schoonheid van de diversiteit te omarmen. Diversiteit met een hoofdletter D, in alle facetten. Verschillende leeftijden, rangen en standen, verschillende houdingen tegenover geloof, verschillende culturen, religies, politieke voorkeuren, geardheden, etc. Niet het anders zijn tolereren maar het anders zijn omarmen omdat het mooi is. Een wijze Kapucijn uit Antwerpen zei daar eens over: ‘Het is niet eenvoudig, maar wel meervoudig.’ En uiteindelijk zijn we allemaal één in Jezus Christus!

Dank je voor dit interview, Saskia. We wensen je namens het IPB nog veel succes toe in je opdrachten!

transparant

EDITORIAAL

Het zomert!

De zomer is volop aan de gang. We mogen genieten van wat meer rust, van elkaar en mogelijk ook van vertrouwde of nieuwe plekken om te (her)ontdekken. Het werk valt even stil, engagementen in pastorale context staan op een lager pitje. Er is tijd om te herbronnen met een boek of in de stilte. Vakantiegevoel ... het nodigt uit tot stilvallen en terugblikken op het voorbije jaar. En we kijken ook al vooruit, vol verwachting, naar wat komen gaat!

Synodaal op weg

Het voorbije jaar gingen we synodaal met elkaar op weg. Wereldwijd werden we uitgenodigd om samen die weg te gaan. In oktober 2022 verscheen het voorbereidende document voor de continentale fase: “Vergroot de ruimte van uw tent (Jes 54,2)”. We keken met veel verwachtingen uit naar de Europese bijeenkomst van bisschoppen én leken in Praag (februari 2023). Het werd een succesvolle bijeenkomst. Ook in de andere continenten vonden soortgelijke bijeenkomsten plaats. Alle bevindingen werden in Rome verzameld. Op 20 juni verscheen het Instrumentum Laboris (werkdocument) voor de Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode, die wordt gehouden in oktober 2023. Het document dient ter voorbereiding en geeft richting aan de tweedelige vergadering van deze synode met als thema “Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio”, die in oktober 2023 en oktober 2024 wordt gehouden. Vanuit Vlaanderen nemen kardinaal De Kesel en Mgr Vanhoutte deel. Maar ook diaken Geert De Cubber werd gekozen als een van de tien ‘getuigen van het synodaal proces’ in Europa. Een primeur! We wensen hen veel inspiratie tijdens de bijeenkomsten in oktober. Dat de Geest voluit mag waaien!

Europees Lekenforum in Praag

Praag was niet enkel de stad waar de continentale fase voor

Europa plaatsvond, het werd in juni ook de ontmoetingsplek voor de voorzitters van de Europese Lekenfora. We deelden met de aanwezigen onze ervaringen rond het synodale proces in eigen land. Een videoconferentie van Prof. Tomáš Halík zette ons aan het denken. Hij stelde de vraag of de Kerk kan transformeren van een gesloten klerikaal systeem naar een “gemeenschappelijke weg” (syn hodos) en zo kan bijdragen aan wederzijds respect, gerechtigheid en vrede in de wereld. Het kan, aldus Halík, als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Ik noem er graag enkele.

“De hervorming van de synode mag niet beperkt blijven tot het hervormen van de externe structuren. Het doel is om de diepe dimensie van geloof, spiritualiteit, wakker te maken en dan, indien nodig, de externe structuren te veranderen zodat ze dit geloofsleven niet belemmeren maar dienen. Synodale hervorming veronderstelt een theologische en spirituele verdieping. Een dynamisch begrip van de Kerk moet gecombineerd worden met een dynamisch, procesmatig kijken naar Gods aanwezigheid in de geschiedenis en in het leven van de gelovigen. Het doel van de dialoog en de gemeenschappelijke weg is wederzijds respect en het zoeken naar de mogelijkheid van eenheid in verscheidenheid, van wederzijdse compatibiliteit.”

(Tomáš Halík)

Herken jij de levende Christus?

Prof. Halík eindigde zijn toespraak met een oproep: als christen is het vandaag belangrijk om de levende Christus te zoeken, die naar ons toe komt in vele verrassende - soms anonieme - vormen. “Hij komt naar ons toe als een stem die tot ons hart spreekt. Hij toont zich aan ons in de wonden van onze wereld, als de onbekende vreemdeling op de weg naar Emmaüs. Hij is anoniem aanwezig in hen die onze hulp, onze solidariteit nodig hadden.” Graag wens ik je toe dat jij de levende Christus mag ontmoeten, in en doorheen de weg die we samen gaan!

Een deugddoende vakantie.
Christa Damen, voorzitter

Machtsmisbruik in pastorale context

Op zaterdag 3 juni 2023 kwam het IPB-Forum samen om te luisteren naar prof. em. Karlijn Demasure over machtsmisbruik in pastorale context. Na een heel aangrijpende en verhelderende inleiding door K. Demasure kregen de aanwezige leden de mogelijkheid om vragen te stellen aan de spreker. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp werd er gekozen om niet in gespreksgroepen te gaan. Hierna was er kans tot ontmoeting en deelden we samen de maaltijd.

Op zaterdag 3 juni 2023 kwam het IPB-Forum samen om te luisteren naar prof. em. Karlijn Demasure over machtsmisbruik in pastorale context. Na een heel aangrijpende en verhelderende inleiding door K. Demasure kregen de aanwezige leden de mogelijkheid om vragen te stellen aan de spreker. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp werd er gekozen om niet in gespreksgroepen te gaan. Hierna was er kans tot ontmoeting en deelden we samen de maaltijd.

Professor emeritus Karlijn Demasure (°1955) is een internationaal gerenommeerde expert inzake seksueel misbruik in de Kerk en kinderscherming. Ze leidt het Interdisciplinaire Centrum voor de Bescherming van Minderjarigen en Kwetsbare Personen in Ottawa (Canada). K. Demasure, die afstudeerde met een proefschrift over incest en spirituele begeleiding van slachtoffers en al meer dan vijftig jaar rond misbruik werkt, leidde eerder het Centrum voor Kinderbescherming van de Gregoriaanse Universiteit in Rome.

In haar inleiding verbreedde professor Demasure de problematiek. Zo spreekt men niet enkel over misbruik tegenover minderjarigen, maar ook tegenover kwetsbare volwassenen. Misbruik beperkt zich niet enkel tot seksueel misbruik, maar ook spiritueel misbruik en we zien een verschuiving van clerus en religieuzen naar leken die een functie in de Kerk bekleden. Demasure stond in het bijzonder even stil bij de term 'kwetsbare volwassenen'. Een kwetsbare volwassene, beschreven in het motu proprio *Vos estis lux mundi* (VELM) van paus Franciscus, is een volwassene die een lichamelijke of geestelijke handicap heeft of niet de vrijheid heeft om de volle omvang te begrijpen van wat er gebeurt, en er daarom niet voor kan kiezen zich ertegen te verzetten. Bijzonder en zeer belangrijk hierbij is dat de situatie van kwetsbaarheid ook tijdelijk kan zijn. Bij wijze van voorbeeld kan het gaan over een persoon die net een partner is verloren en door het intense rouwproces zeer kwetsbaar is. Deze paradigmaverschuiving, of eigenlijk

paradigmaverbreeding, laat zich ook in de cijfers zien. In Toronto is er een begeleidingscentrum voor misbruikdaders en uit de cijfers blijkt dat slechts 5% van de daders minderjarige misbruikt, 23% zijn kwetsbare volwassenen.

Het seksueel misbruik in kerkelijke context heeft vaak een spiritueel karakter, belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat elke vorm van misbruik (zowel seksueel als spiritueel) altijd machtsmisbruik is. Zo gaf professor Demasure aan dat bij incestueuze relaties de kinderen vaak tot God baden om het misbruik te doen stoppen. Op deze manier wordt pijnlijk duidelijk welke rol catechese kan spelen: welk godsbeeld leeft er bij iemand die misbruikt wordt en hoopt op een mirakel dat niet komt? Soms worden ook foutieve theologische argumenten gebruikt: "Vrouwen verleiden altijd, al sinds Eva", "Het celibaat verbiedt het huwelijk, niet de seksuele omgang", "Zusters mogen seks hebben met priesters wanneer die daar nood aan hebben", ...

Aandacht voor misbruik van volwassenen

In het verleden was het al moeilijk om te spreken over misbruik van kinderen (vaak werd er dan gezegd dat deze jongens en meisjes dit zelf uitlokten), maar om de ernst van het misbruik bij kwetsbare volwassenen in beeld te krijgen, bleek nog moeilijker. Vaak wordt er in deze gevallen aan victim blaming gedaan. De schuld van het misbruik wordt bij het slachtoffer gelegd en niet bij de dader: "Waarom heb je jezelf niet verweerd?", "Waarom ben je als volwassen vrouw zo nauw betrokken bij die priester?", "Waarom heb je dit misbruik toegelaten?"... Een ander mechanisme dat herkenbaar is, is grooming. Het manipuleren van gevoelens en het systematisch isoleren van het slachtoffer ten opzichte van anderen vergemakkelijkt immers het machtsmisbruik. Zodra er een seksuele relatie ontstaat onder volwassenen waarbij er een machtsverschil is tussen die volwassenen in een pastorale relatie, spreken we van misbruik. Wanneer er geen machtsverhouding is tussen beide volwassenen, spreken we van een gewone seksuele relatie. Deze seksuele relatie kan wel een verbreking van een celibaatsgelofte zijn, maar gaat dan niet uit van machtsmisbruik.

Prof. em. Karlijn Demasure

Een bijzondere bezorgdheid leeft er bij de nieuwe religieuze bewegingen. In het wetenschappelijk comité rond de zaak Vanier (de Canadese Jean Vanier is de stichter van de Arkgemeenschap) blijkt dat alle stichters van alle nieuwe bewegingen in Frankrijk misbruik hebben gepleegd met volwassenen. Het gaat hierbij niet enkel over priesters, maar ook over lekenstichters.

De psychologisch-spirituele dynamiek bij misbruik

Hoe wordt een pastorale relatie nu een misbruikrelatie? Hierin zijn steeds dezelfde tendensen te herkennen. Doorgaans start het vanuit een normale pastorale relatie waarbij de grenzen van wat wel en niet kan verglijden en er steeds meer seksuele elementen in het spel komen. Vaak is het initieel niet de bedoeling om tot een seksuele relatie over te gaan. Naast de eerder genoemde psychologische dynamieken die aan bod komen (victim blaming, grooming, manipuleren), kan ook het spirituele argument meespelen: dat de religieuze manipulator "in persona Christi" handelt. Wanneer hij misbruikt, lijkt het dus alsof Jezus en God achter de misbruiker staan. Er kunnen ook nog andere spirituele argumenten worden gegeven. Hiervoor verwees Karlijn naar het boek *Étouffée, récit d'un abus spirituel et sexuel* van Sophie Ducrey. Hierin geeft zij als slachtoffer enkele van de redenen aan die haar werden gegeven: "Niet de lichamelijke, maar de geestelijke maagdelijkheid is van tel", "Echte heiligheid voor vrouwen is zichzelf opofferen", ...

Mechanismen van misbruik

Het is belangrijk de mechanismen te kennen van misbruik om ze te kunnen herkennen bij anderen en er te kunnen ingrijpen. Eerst zijn er de wittebroodsweken. De begeleider geeft voldoening, vleit de ander en ontwikkelt er een band mee. De begeleidde persoon is vaak heel fier op zijn/haar begeleider. Op deze manier krijgt de laatste macht.

Nadien volgt een spel van aantrekken en afstoten: de begeleider heeft de leiding en probeert het slachtoffer te isoleren. Er ontstaat een afwisseling van nabijheid en afstand: warme en koude gevoelens, complimenten strooien en schuldgevoelens aanpraten. Het slachtoffer komt in een kluwen van emoties terecht waarna een dader kan toeslaan.

Preventie van machtsmisbruik

- Diegene die in een machtspositie zit, is altijd de verantwoordelijke om de grenzen te bewaken.
- Er moet een heldere deontologie worden opgemaakt met daarin procedures bij aanklacht en straf. Deze deontologie moet duidelijke waarden en normen hebben waar pastorale verantwoordelijken trouw aan kunnen en moeten blijven.
- Vorming in machtsmisbruik is van enorm belang voor pastorale verantwoordelijken. Er is nood aan een preventiecultuur.
- Een persoon in een machtspositie moet de eigen emotionele noden en hun intensiteit onder ogen zien en er zich bewust van zijn. Hij/zij moet de eigen limieten en die van een pastorale relatie kennen. Hij/zij moet zich bewust zijn van de eigen macht en kwetsbaarheid. Hij/zij moet erop toezien emotioneel of fysiek niet te dichtbij te komen.